

Haberler > Yazarlar > İlber Ortaylı > Bir 4'üncüsü yok



İlber Ortaylı

## Bir 4'üncüsü yok

3 Şubat 2019



**Evvelen, bir büyükelçinin performansı bir sahne sanatçısının veya olimpiyat koşucusununkisine benzemez. Şartları etrafınız, bakanlığınız, devletinizin, hükümetinizin dış politikaları tayin eder. Herkesin Mehmed Emin Âli Paşa, Fuad Paşa veya Mustafa Reşid Paşa gibi olması mümkün değildir. Bu beynelmilel şöhretli Osmanlı sefirlerinin üstüne bir dördüncüsünü daha saymak mümkün değildir.**

BU ayın ortalarında Dışişleri Bakanımız Sayın Mevlüt Çavuşoğlu “en başarılı büyükelçilerin dışarıdan atanan isimler olduğunu” söyledi. Hatta “Birinci sıraya Tokyo Büyükelçimiz Murat Mercan’ı, ikinci sıraya Pekin Büyükelçimiz Abdülkadir Emin Önen’i koyarım” demiş. Bu çok tartışılır bir konu oldu. Evvelen, bir büyükelçinin performansı bir sahne sanatçısının veya olimpiyat koşucusununkisine benzemez. Şartları etrafınız, bakanlığınız, devletinizin, hükümetinizin dış politikaları tayin eder. Bir büyükelçinin başarısı insan ilişkilerinde sağlayacağı sempati ve güvenilirlik, zekâ ve bilgi birikiminin etrafı etkilemesidir.

## ESKİSİ ŞANS VE YETKİ MÜMKÜN DEĞİL

Günümüzün büyükelçileri 18. asır ve 19. asır Avrupası'nın diplomatlarına benzemezler, ayrı dünyanın insanıdır. O zaman dünyada bizim de dahil olduğumuz sekiz-dokuz büyük devletin büyükelçisi vardı. İletişim imkânlarının kısıtlılığından umumi politikayı kendi ustalıklarıyla götürürlerdi. Küçük devletler ortaelçiyle temsil edilirdi ve inisiyatifleri sınırlıydı. Klemens von Metternich ve Talleyrand'ın bu dünyada var olması artık mümkün değildir. Henry Kissinger çok büyük devletin hariciye nazırı olarak fevkalade yetkiyle böyle bir şansa sahip oldu. Bugünün dünyasındaki yüzlerce büyükelçinin Avrupa devletleri de dahil aynı şans ve yetkiye sahip olması mümkün değildir. Dolayısıyla bakanlığın yüksek memurlarını bu şekilde derecelendirmek bazı ahvalde onların aleyhine bir antipati yaratır. Mazide böyle üstün yetkili diplomatların pek de bekleneni veremediği görülmüştür. Herkesin Mehmed Emin Âli Paşa, Fuad Paşa veya Mustafa Reşid Paşa gibi olması mümkün değildir. Bu beynelmilel şöhretli Osmanlı sefirlerinin üstüne bir dördüncüsünü daha saymak mümkün değildir.

## TAYİN KARADAĞ'A DIYE SIRPÇA ÖĞRENDİ

Üstelik burada bir not düşeyim: Yakın zamanlarda mesela valilikten gelme Niyazi Tanılır, Karadağ'a büyükelçi olarak yollandı. İngilizcesi iyiydi. İçişleri Bakanlığı'nın bursla lisan için gönderdiklerinden en iyi dereceyi alan oymuş. Bir önemli özelliği vardı, "Karadağ'a tayin edildim" diye oturup Sırpça öğrenmiş. Dağdaki belediye reisinden, manastırlardaki başrahipten, başkentte Bilimler Akademisi'ndeki âlimlere kadar herkesin gözdesi, saygısını kazanmış bir Türk temsilciydi. Mamafih Niyazi Tanılır pek dışarıdan gelme değil, çünkü devlet fikrine ve memurluğuna alışmış, devleti temsili etme ustalığına erişmiş, Mülkiyeli bir valiydi. Bakan tarafından bu ismin zikredildiğini duymadım.

## GELENEK, TORPİLLİ FETÖ FACIASIYLA SARSILDI

İkinci mühim nokta, hükümet-i senniyemiz Dışişleri'nden yetişmemişleri geniş ölçüde büyükelçi yapma gibi görülmemiş bir rekabetçi sistemin içine giriyor. Denendi, Turgut Özal bu yola girdi ve anında eli yanmış gibi geri döndü, çünkü Dışişleri'nin büyükelçileri ve alt kademedekiler sabaha kadar rapor yazar, sabah da tıraş olmuş ve çakı gibi giyinmiş olarak bakanın ve başbakanın huzuruna çıkarlardı. Küçük memurların maalesef torpille sokulduğu FETÖ faciası sırasında bu gelenek sarsıldı. Şimdi bakanlığın memur yetiştirme gelenek mekanizmasına yeniden dönmek dururken bu gibi mülahazaların isabetli olmayacağı açıktır. Hariciyecileri Sen veya Thames kıyılarından mı toparlayacağız? Dışişleri mensubu ve büyükelçi dediğin devletin içinden yetişir. Şüphesiz ki hükümetin ve Meclis'in gözünün üzerlerinde olması lazımdır. Eğer akli başında bir basın varsa onların da bu kontrolü yerine getirmesi beklenir. Memleket içindeki STK denen kurumlar da yerden bitme değilse bunların da aynı göreve iştiraki demokrasilerde gözlenir.

## BÜYÜKELCİ DEDİĞİN BAKANLIKTA YETİSİR

Lakin büyükelçi dediğin bakanlıkta yetişir. Kendine özgü bir dili vardır, o dil ne kavgacıdır ne de tavizkârdır; hukuki üslubun labirentlerinden geçmiştir. Büyükelçi Coşkun Kırca'nın yazdıklarını, meydana getirdiği hukuk metinleri, merhum Zeki Kuneralp'in yayınlanan notlarını ve raporlarını gözden geçirdiğiniz zaman ne demek istediğimiz anlaşılabilir. Türk Dışişleri memuru kendine özgü biridir. Tanzimat'tan beri neredeyse askeri disipline yakın bir hiyerarşinin içinden çıkıp gelir. Hatta bu dediğim çok tekrarlanır ama Osmanlı hariciyesinin yetişmek için Tanzimat'ı beklemediği açıktır. 1699'da Karlofça Antlaşması sırasında reisülküttâb Rami Mehmed Efendi'nin ve maiyetinin diplomatik dili ve usulleri fevkalade öğrendiği ortaya çıkmıştır.

## ASIRLIK GELENEK GÖRMEZDEN GELİNEMEZ

Bizim asırlık geleneği görmezlikten gelme hakkımız yoktur. Dışarıdan da bazen iyi büyükelçi gelebilir ama mühim olan alt tarafın hiyerarşik düzeninin nasıl olacağıdır. Eğer bu şekilde büyükelçi değerlendirirsek bakanlığın alt kademelerine girecek kadar istikbale ciddi bakamayan, akli başında genç adayı zor bulursunuz. Dışişlerimiz Tanzimat'tan beri önemli bir kurumdur. Devlet-i Âliyye'nin zor zamanlarında tehlikeleri yatıştırdılar. Ordunun herkese değil ama karşı tarafın askeri uzmanlarına görünen gücünü iyi kullandılar. Mehmed Emin Ali Paşa öldüğünde yazı takımını Bismarck "Belki bize de geçer" der gibi satın aldırıştı. Keçecizade Fuad Paşa Osmanlı diplomasisinin zirvesini temsil eder.

## BİR DEVLET KURUMU BÖYLE MİRASLA GELİŞİR

Mustafa Reşid Paşa sırf ustalığıyla Fransa'yı Kırım Savaşı'na girmeye teşvik etti. III. Napolyon'un en çok hayıflandığı ve sinirlendiği olay budur. Diplomasiyi küçümseyen İttihatçılar çok kaybettiler. Cumhuriyet dönemi diplomatlarının varlıklarını unutamayız. Türkiye'nin dirilişinde payı olan zümredir. Kuşkusuz ki aynı vasfa sahip olmayanlar da vardır. Bir devlet kurumu böyle bir mirasla gelişir. Prensipten dışarıdan elçi almak değildir. Güney Amerika devletleri ile bizim devlet arasında bir fark vardır. Derhal ifadenin ve getirilmek istenen yöntemin tashihini ve bu camianın kırgınlığa sevk edilmemesi gerektiği müsterhamdır ve şüpheden baidir.

HER YERDE HÜRRİYET



DİĞER KANALLAR

Facebook

Twitter

RSS

Kişisel Verilerin Korunması

Hürriyet Kurumsal

Bize Ulaşın

**Hürriyet**  
com.tr

© Copyright 2022 Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş